

ВСТУП

Програма конкурсного відбору вступників до Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ (далі Інститут) для здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 081 «Право» включає перевірку знань з дисципліни «Правознавство», передбаченої навчальними програмами підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» неюридичних спеціальностей.

Метою програми конкурсного відбору вступників є виявлення рівня засвоєння знань та уявлень про державу і право, особливості їх формування та розвитку, а також про основні галузі та інститути національного права. Програма охоплює питання, знання яких є базовими в ході вивчення дисципліни «Правознавство», і складається з таких розділів:

1. Основи теорії держави і права.
2. Основи конституційного права України.
3. Основи кримінального права.
4. Основи трудового права.
5. Основи цивільного та сімейного права.
6. Основи міжнародного права.

Тема 1. Основи теорії права

Поняття та види соціальних норм. Місце правових норм у системі соціальних норм. Правове регулювання. Предмет правового регулювання. Методи правового регулювання. Визначення права. Право в суб'єктивному та об'єктивному значенні. Характерні ознаки права. Сучасні принципи права. Функції права. Норма права. Ознаки норми права. Структура норми права. Визначення гіпотези, диспозиції, санкції. Класифікація норм права. Поняття та види форм (джерел) права. Правовий звичай. Юридичний прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт. Поняття правовідносин. Характерні ознаки правовідносин. Суб'єкт правовідносин. Поняття та зміст правосуб'єктності. Поняття правоздатності. Поняття дієздатності. Об'єкт правовідносин. Види об'єктів правовідносин. Юридичний зміст правовідносин: суб'єктивні права та юридичні обов'язки. Юридичні факти (події та діяння). Класифікація юридичних фактів. Класифікація правовідносин. Поняття системи права та її класифікація. Співвідношення системи права з правовою системою.

Нормативно-правові акти [1] Література [1-9]

Тема 2. Правопорушення та юридична відповідальність

Поняття правової поведінки. Види правової поведінки. Визначення правомірної поведінки. Ознаки правомірної поведінки. Види правомірної поведінки. Активна правомірна поведінка. Конформістська поведінка. Звичайна поведінка. Маргінальна поведінка. Поняття правопорушення. Ознаки правопорушення. Види правопорушень. Злочини. Делікти.

Визначення складу правопорушення. Елементи складу правопорушення. Об'єкт правопорушення. Суб'єкт правопорушення. Об'єктивна сторона правопорушення. Суб'єктивна сторона правопорушення. Поняття та ознаки юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Підстави юридичної відповідальності. Принципи реалізації юридичної відповідальності.

Нормативно-правові акти [1] Література [1-9]

Тема 3. Основи теорії держави та конституційного права

Причини та передумови виникнення держави. Походження держави. Теорії виникнення держави як об'єкта вирішення соціальних конфліктів. Історичні типи держави. Рабовласницька, феодална, буржуазна та соціалістична держава. Політична система суспільства, її складові та роль держави в цій системі. Поняття держави. Ознаки держави: публічність, територія, наявність системи податків та зборів, зв'язок із правом, державний примус, суверенітет (зовнішній та внутрішній). Роль суверенітету в сучасних умовах існування держав. Поняття форми держави. Визначення її складових елементів. Зміст форми держави: форма правління (монархія, республіка), форма державно-територіального устрою (унітарна держава, федерація, імперія, конфедерація) та політико-державний режим (демократичний, авторитарний, тоталітарний тощо). Функції держави (внутрішні та зовнішні) в сучасних умовах. Правові форми здійснення державою зазначених функцій. Поняття механізму держави, його складові. Державний орган. Поняття та ознаки конституційного права України. Місце конституційного права в системі права України. Поняття конституційного права. Предмет конституційного права. Характеристика джерел конституційного права. Визначення конституції. Юридична конституція. Форми конституції. Юридичні властивості Конституції України. Функції Конституції України. Етапи прийняття діючої Конституції України. Внесення змін і введення в дію Конституції України.

Нормативно-правові акти [1,3, 4, 8-9] Література [1-9]

Тема 4. Судові та правоохоронні органи України

Визначення правосуддя. Завдання правосуддя. Принципи здійснення правосуддя в Україні. Принцип законності. Принцип рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом. Принцип забезпечення доведеності вини. Принцип змагальності сторін та свобода в наданні ними судові своїх доказів і в доведенні перед судом їхньої переконливості. Принцип підтримання державного обвинувачення в суді прокурором. Принцип забезпечення обвинуваченому права на захист. Принцип гласності судового процесу. Принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду.

Конституційний Суд України. Статус Конституційного Суду України згідно з Конституцією України. Завдання Конституційного Суду України.

Склад Конституційного Суду та порядок його формування. Система судів загальної юрисдикції за Конституцією України. Інстанції судів загальної юрисдикції. Повноваження загальних судів. Статус судді. Обов'язки судді. Випадки звільнення з посади судді. Основні засади судочинства. Система судових органів України.

Визначення прокуратури. Завдання прокуратури. Функції прокуратури. Основні принципи організації та діяльності органів прокуратури. Структура та система прокуратури. Статус Генеральної прокуратури України. Органи внутрішніх справ. Статус Служби безпеки України. Завдання Служби безпеки України. Система Служби безпеки України. Принципи здійснення діяльності СБУ. Інші правоохоронні органи України.

Нормативно-правові акти [1, 6] Література [1-9]

Тема 5. Правовий статус особи

Сучасна концепція прав людини та її відображення в Конституції України. Поняття прав людини. Сутність поняття «права людини». Визначення обов'язку людини. Загальні риси обов'язків. Основні права і свободи людини та громадянина. Специфічні риси основних прав і свобод людини та громадянина. Зміст конституційних прав та обов'язків людини. Рівність конституційних прав та свобод громадянина. Групи конституційних прав та обов'язків людини. Особисті права і свободи. Політичні права і свободи. Економічні, соціальні, культурні права і свободи. Основні обов'язки людини і громадянина, закріплені в Конституції України. Гарантії прав і свобод людини та громадянина. Особисті гарантії. Політичні гарантії. Соціально-економічні гарантії. Юридичні гарантії. Поняття, ознаки та принципи громадянства. Підстави набуття та припинення громадянства України. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та біженців.

Нормативно-правові акти [1, 3] Література [9]

Тема 6. Основи кримінального права України

Загальна характеристика кримінального права. Поняття кримінального права. Значення кримінального права. Кримінальне право та суміжні галузі права. Співвідношення кримінального права та інших галузей права. Функції кримінального права. Система кримінального права. Загальна частина кримінального права. Особлива частина кримінального права. Наука кримінального права. Методи науки кримінального права. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі та часі. Закон про кримінальну відповідальність. Принципи кримінального законодавства.

Характеристика структури Загальної частини Кримінального кодексу. Характеристика Особливої частини Кримінального кодексу. Тлумачення кримінального закону. Легальне тлумачення закону про кримінальну відповідальність. Судове тлумачення. Наукове тлумачення.

Поняття злочину. Ознаки злочину. Поняття малозначності діяння. Відмінність злочину від інших правопорушень. Класифікація злочинів. Поняття кримінальної відповідальності. Форми реалізації кримінальної відповідальності. Підстави кримінальної відповідальності. Поняття складу злочину. Значення складу злочину. Елементи складу злочину. Об'єкт злочину. Об'єктивна сторона злочину. Суб'єкт злочину. Суб'єктивна сторона злочину. Ознаки складу злочину. Види складу злочину. Поняття кваліфікації злочинів. Поняття обставин, що виключають злочинність діяння. Ознаки обставин, що виключають злочинність діяння. Поняття необхідної оборони. Затримання особи, яка вчинила злочин. Поняття крайньої необхідності. Поняття ексцесу. Фізичний та психічний примус. Виконання наказу або розпорядження. Діяння, пов'язане з ризиком (виправданий ризик). Поняття стадії вчинення злочину. Закінчений злочин. Незакінчений злочин та його види. Поняття та ознаки співучасті у злочині. Види співучасників злочину. Форми співучасті. Поняття покарання. Ознаки покарання. Мета покарання. Система і види покарань. Процедура призначення покарання та звільнення від покарання та його відбування.

Нормативно-правові акти [1] Література [1-9]

Тема 7. Основи трудового права України

Відносини, що підлягають регулюванню нормами трудового права. Види відносин. Предмет галузі трудового права. Визначення трудового права України як галузі права. Метод правового регулювання. Особливості методу трудового права. Відмінність трудових відносин від цивільно-правових. Характерні ознаки трудових відносин. Функції трудового права. Система галузі трудового права. Система трудового права. Загальна частина трудового права. Особлива частина трудового права. Джерела трудового права. Суб'єкти трудового права. Громадяни як суб'єкти трудового права. Трудові колективи. Роботодавці. Державні органи. Профспілковий орган. Поняття колективного договору. Сторони колективного договору. Зміст колективного договору. Поняття трудового договору. Обов'язкові та факультативні умови трудового договору. Види трудових договорів. Строковий трудовий договір. Безстроковий трудовий договір. Договір, що укладений на термін виконання певної роботи. Переведення на іншу роботу. Поняття переміщення. Підстави припинення трудового договору. Припинення трудового договору з ініціативи працівника. Припинення трудового договору з ініціативи роботодавця. Розірвання трудового договору з дозволу профспілкового органу. Робочий час. Нормальна тривалість робочого часу. Скорочена тривалість робочого часу. Неповний робочий день. Визначення часу відпочинку. Види відпочинку. Оплата праці. Поняття заробітної плати. Види заробітної плати. Тарифна сітка. Тарифна ставка. Посадовий оклад. Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність працівників. Зміст дисциплінарного проступку. Порядок

накладення та зняття дисциплінарного стягнення на працівника. Індивідуальні трудові спори. Порядок розгляду індивідуальних трудових спорів.

Нормативно-правові акти [1] Література [1-9]

Тема 8. Основи цивільного та сімейного права України

Загальна характеристика цивільного права та цивільного законодавства. Характеристика відносин, що регулюються цивільним правом. Виникнення, зміна та припинення цивільних правовідносин. Джерела цивільного права. Характеристика Цивільного кодексу України. Громадяни як суб'єкти цивільного права. Здійснення цивільних прав та виконання юридичних правовідносин. Цивільна правоздатність. Цивільна дієздатність. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права. Визначення юридичної особи. Ознаки юридичної особи. Об'єкти цивільно-правових відносин. Захист цивільних прав. Поняття права власності. Зміст права власності (володіння, користування, розпорядження). Суб'єкти права власності. Підстави виникнення та припинення права власності. Право приватної власності. Право комунальної власності. Право державної власності. Захист права власності. Характеристика зобов'язального права. Підстави виникнення та припинення зобов'язальних правовідносин. Поняття цивільних договорів. Зміст договору. Момент набрання договором юридичної сили. Ризик випадкової загибелі речі. Умови договору: істотні та звичайні. Поняття акцепту та оферти.

Двосторонні договори. Реальні та консенсуальні договори. Форма договору. Проста письмова форма договору. Нотаріально засвідчена форма договору. Умови дійсності договорів. Поняття цивільно-правової відповідальності. Підстави цивільно-правової відповідальності. Поняття майнової шкоди. Види цивільно-правової відповідальності. Договірна відповідальність. Позадоговірна відповідальність. Часткова відповідальність. Солідарна відповідальність. Субсидіарна відповідальність. Випадки звільнення від цивільної відповідальності. Відповідальність у порядку регресу. Спадкове право. Поняття спадкування. Момент відкриття спадщини. Прийняття спадщини спадкоємцями. Визначення спадкування за законом. Перша черга спадкоємців по закону. Друга черга спадкоємців за законом. Третя черга спадкоємців. Четверта черга спадкоємців. П'ята черга спадкоємців за законом. Спадкування предметів звичайної домашньої обстановки та вжитку. Здійснення права на спадщину. Оформлення права на спадщину. Поняття заповіту. Види заповітів, які прирівнюються до нотаріально посвідчених. Зміст заповіту. Умови дійсності заповіту. Відмова від прийняття спадщини. Виконання заповіту. Спадковий договір. Сімейне право. Шлюб та сім'я як інститути сімейного права. Визначення шлюбу. Умови, встановлені законодавством для укладення шлюбу. Порядок укладення шлюбу. Припинення шлюбу. Порядок та випадки припинення шлюбу в органах РАГСу. Розірвання шлюбу в судовому порядку. Визнання шлюбу недійсним. Випадки визнання шлюбу недійсним. Особисті немайнові та майнові права та обов'язки подружжя. Поняття шлюбного контракту. Основні умови шлюбного

контракту. Права та обов'язки батьків і дітей. Усиновлення. Інститут опіки. Інститут піклування.

Нормативно-правові акти [1, 2] Література [1-9]

Тема 9. Основи міжнародного права

Поняття та система норм міжнародного права. Класифікація норм за сферою дії, юридичною силою та способом прийняття. Система міжнародного права. Норми, субінститути, інститути, підгалузі та галузі як елементи системи міжнародного права. Загальна та регіональні системи міжнародного права. Джерела міжнародного права. Їх особливості та види. Статут Міжнародного Суду ООН про джерела міжнародного права. Міжнародний звичай як джерело міжнародного права. Передумови виникнення міжнародно-правового звичаю. Відмінність міжнародного звичаю від узвичаєння. Загальні принципи міжнародного права, визнані цивілізованими націями. Судові рішення та доктрина як джерела міжнародного права. Проблема розширення кола джерел міжнародного права. Резолюції міжнародних організацій та м'яке право як можливі джерела міжнародного права. Поняття суб'єктів міжнародного права та їх особливості. Міжнародна правосуб'єктність. Елементи міжнародної правосуб'єктності. Класифікація суб'єктів міжнародного права. Первинні (суверенні), вторинні (несуверенні) та специфічні суб'єкти міжнародного права, їх основні ознаки. Проблеми виділення напівсуверенних суб'єктів міжнародного права (колонії, залежні території, держави під протекторатом). Характер правовідносин між напівсуверенними суб'єктами та державами-метрополіями (протекторами). Поняття нації (народу) як суб'єкта міжнародного права. Загальна характеристика держави як суб'єкта міжнародного права. Зміст державного суверенітету та випадки його обмеження міжнародним правом. Універсальна міжнародна правосуб'єктність держав. Поняття та зміст інституту міжнародно-правового визнання. Міжнародні міжурядові організації як суб'єкти міжнародного права. Спеціальна правосуб'єктність міжнародних міжурядових організацій. Міжнародна правосуб'єктність державоподібних утворень.

Нормативно-правові акти [1] Література [1-9]

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254/96 ВС (із змінами) [Електронний ресурс] (зі змінами) // Режим доступу: [zakon. rada. gov. ua/go/254к/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр)

2. Цивільний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003р. № 435-IV (із змінами) [Електронний ресурс] // Режим доступу: [zakon. rada. gov. ua /go/435-15](http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15)

3. [Про громадянство України](#). Закон України від 18.01. 2001 р. № 2235-III (зі змінами.) [Електронний ресурс] // Режим доступу: [zakon. rada. gov. ua/go/2235-14](http://zakon.rada.gov.ua/go/2235-14)

4. Про вибори Президента України. [Закон України](#) від 05.03.1999 р. № 474-XIV (зі змінами) [Електронний ресурс] // Режим доступу: [zakon. rada. gov. ua /go/](http://zakon.rada.gov.ua/go/)

5. Про Кабінет Міністрів України. Закон України від 27.02.2014 № 794-VII (зі змінами) [Електронний ресурс] // Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/794-18

6. Про судоустрій і статус суддів. [Закон України](#) від 02.06.2016 № 1402-VIII (зі змінами) [Електронний ресурс] // Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2453

7. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (зі змінами) [Електронний ресурс] // Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/280/97

8. [Про](#) вибори народних депутатів України. Закон від 17.11.2011 № 4061-VI (зі змінами)[Електронний ресурс] // Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/4061-17

9. [Про](#) всеукраїнський референдум. Закон від 06.11.2012 № 5475-VI (зі змінами)[Електронний ресурс] // Режим доступу: [zakon. rada. gov. ua/go/5475-17](http://zakon.rada.gov.ua/go/5475-17)

Підручники та посібники:

1. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія права / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. –К.: Кондор, 2011. – 609 с.

2. Рабинович П.М. Основи загальної теорії права та держави / П. М. Рабинович. - К.: Атіка, 2010. – 176 с.

3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Підручник / О.Ф. Скакун . – Х.: Консум, 2013. – 704 с.

4. Конституційне право України / за ред.. В. Погорілка. – К., 2013. – 734 с.

5. Кравченко В. Конституційне право України / В. Кравченко. – К.: Атіка, 2010. – 568с.

6. Фрицький О. Конституційне право України / О.Фрицький. – К.: Юрінком Інтер, 2012.– 510 с.

7. Цивільне право України: Особлива частина: Підручник / В.Г. Фазикош, С.Б. Булеца, В.В. Заборовський та ін.; за ред. В.Г. Фазикоша, С.Б. Булеци. — К. : Знання, 2013. — 751 с.

8. [Цивільне право України: Навчальний посібник](#): / Голубєва Н. Ю., Харитонов Є. О., — 2008. — 280 с.

9. Братель О. Г. Цивільне право України / О. Г. Братель, С. А. Пилипенко. – К. : Вид. О. С. Ліпкан, 2010. – 256 с.

Інформаційні ресурси:

1. *Офіційне представництво Президента України* // Режим доступу: www.president.gov.ua

2. Урядовий портал: єдиний портал органів виконавчої влади України // Режим доступу: www.kmu.gov.ua

3. Верховний Суд України: інформаційний сервер // Режим доступу: www.scourt.gov.ua

4. Верховна Рада України: офіційний портал // Режим доступу: portal.rada.gov.ua